

CVTI SR a jeho zámery a nástroje pre budovanie repozitára sivej literatúry

Michal Sliacky – Jana Kasáková

Agenda

Ciele prezentácie:

- informovať → o reálnom stave a pripravenosti CVTI SR na prácu so sivou literatúrou
- informovať → čo CVTI SR má, a čo nemá k dispozícii
- výzva na ďalšiu diskusiu a spoluprácu v danej oblasti

CVTI SR a jeho miesto v podpore výskumu a vývoja

- špecializovaná vedecká verejná knižnica CVTI SR má **klúčové postavenie v oblasti informačnej podpory výskumu a vývoja na Slovensku**
- je národným informačným centrom
- má dlhoročné skúsenosti s budovaním knižničného fondu domácich a zahraničných dokumentov, vrátane patentov, noriem a firemnej literatúry
- od roku 2008, v rámci projektov NISPEZ/NISPEZ II, zabezpečuje prístup k e-zdrojom pre slovenskú vedecko-výskumnú komunitu
- *a mnoho ďalších národných/medzinárodných projektov*

CVTI SR a jeho zámery so sivou literatúrou

CVTI SR má snahu rozšíriť koordináciu spracovania vytvorením národného repozitára sivej literatúry s otvoreným prístupom

- podľa Zákona 183 Z. z. o knižniciach (2000) je CVTI SR „koordinátorom spracovania knižničných dokumentov, ktoré spravidla v malých nákladoch vydávajú výskumné ústavy, vysoké školy, medzinárodné organizácie, orgány verejnej správy a iné právnické osoby a fyzické osoby, a ktoré nešíri distribučná sieť vydavateľstiev“, t.j. dokumenty zo skupiny sivej literatúry

Stimuly:

1. zákonná povinnosť
2. bohatá produkcia a úroveň VaV inštitúcií na Slovensku
3. výskumy financované z verejných zdrojov – mali by byť sprístupnené jednoduchým spôsobom čo najširšiemu okruhu používateľov

Aktuálny stav na Slovensku (1)

Otvorený prístup, dostupnosť, opätovné využitie a multidisciplinárne zhodnotenie dokumentov a výskumných dát je na Slovensku nedostatočné:

- neexistuje infraštruktúra a ani systém, ktorý by situáciu riešil komplexne
- neexistuje žiadne systematické riešenie, ktoré by na národnej úrovni riešilo získavanie, spracovávanie, ukladanie, dlhodobú archiváciu a sprístupňovanie sivej literatúry
- v rovnakej situácii sú **pridružené publikácie**

Aktuálny stav na Slovensku (2)

Pridružené publikácie v krajinách V4 (Görögh et al., 2014)

- projekt skúmal typy produkovaných dát vo VaV inštitúciách, ich ukladanie, archivovanie a využívanie, prepojenie na pridružené publikácie a uplatňovanie publikovania formou Open Access
- Slovensko – oslovených 36 inštitúcií
 - do prieskumu zapojených 44,4%

Výsledky prieskumu:

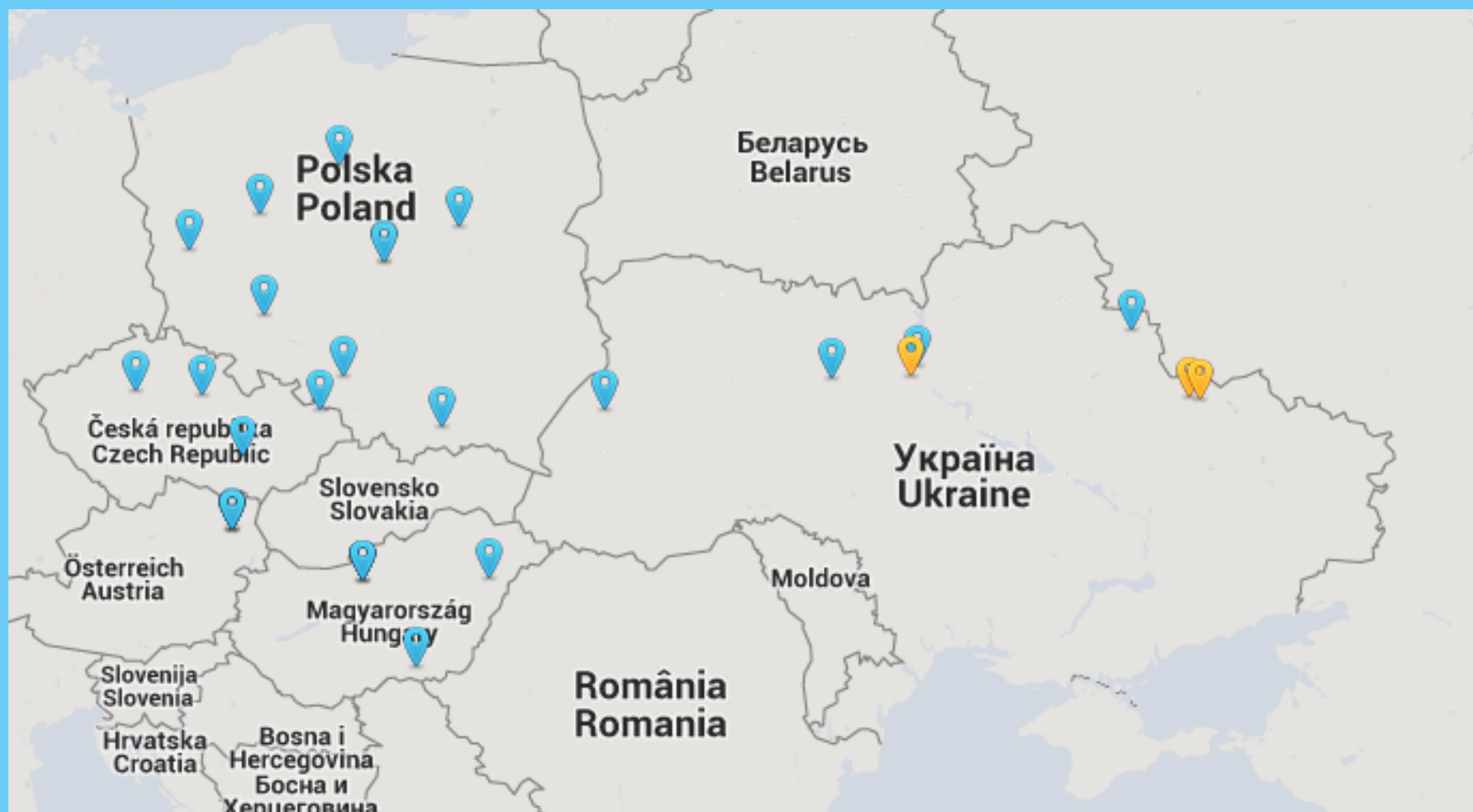
- 73,3% respondentov nemá možnosť uchovávať výskumné dáta v otvorených archívoch alebo digitálnych repozitároch
- 71,43% využíva najmä vlastné webové stránky a pamäte osobných počítačov alebo servery
- inštitúcie nemajú koncepty a systematické plány pre sprístupnenie dát – **uvítajú projekt dlhodobého centrálného multidobrového repozitára pre výskumné dáta**

Aktuálny stav na Slovensku (3)

V medzinárodných projektoch OpenAIRE a OpenGrey, zameraných na sprístupňovanie Open Access informačných zdrojov a sivej literatúry, je situácia nasledujúca:

- podľa monitoringu **OpenAIRE** sú všetky krajiny susediace so Slovenskom zapojené do projektu prostredníctvom repozitárov, ktoré prešli validáciou a sú kompatibilné so systémom OpenAIRE
- Slovensko nie je do projektu zapojené prostredníctvom žiadneho inštitucionálneho repozitára:

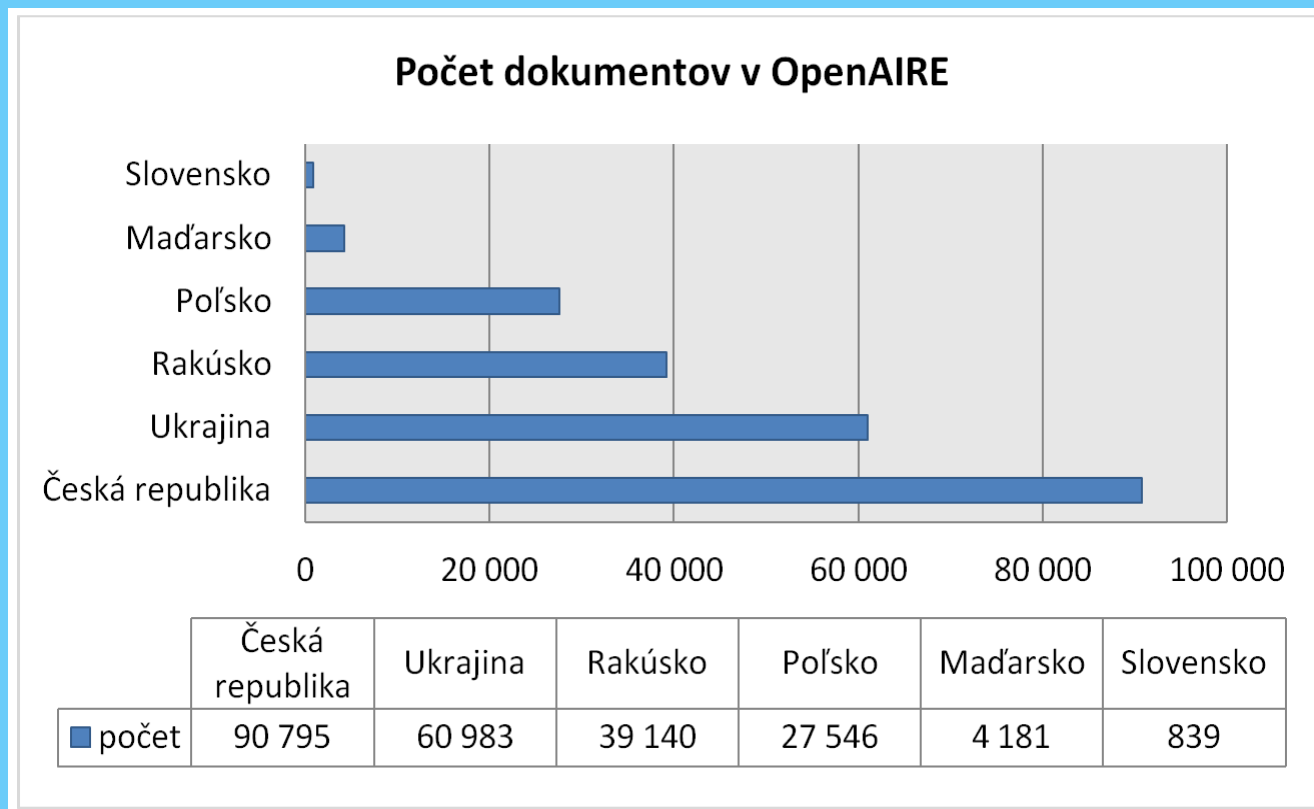
Aktuálny stav na Slovensku (3)

Mapa repozitárov krajín susediacich so Slovenskom, zapojených do OpenAIRE (Zdroj: OpenAIRE, 2015)

Aktuálny stav na Slovensku (3)

V databáze OpenAIRE je aktuálne prístupný jeden slovenský OA vedecký časopis s 839 článkami:

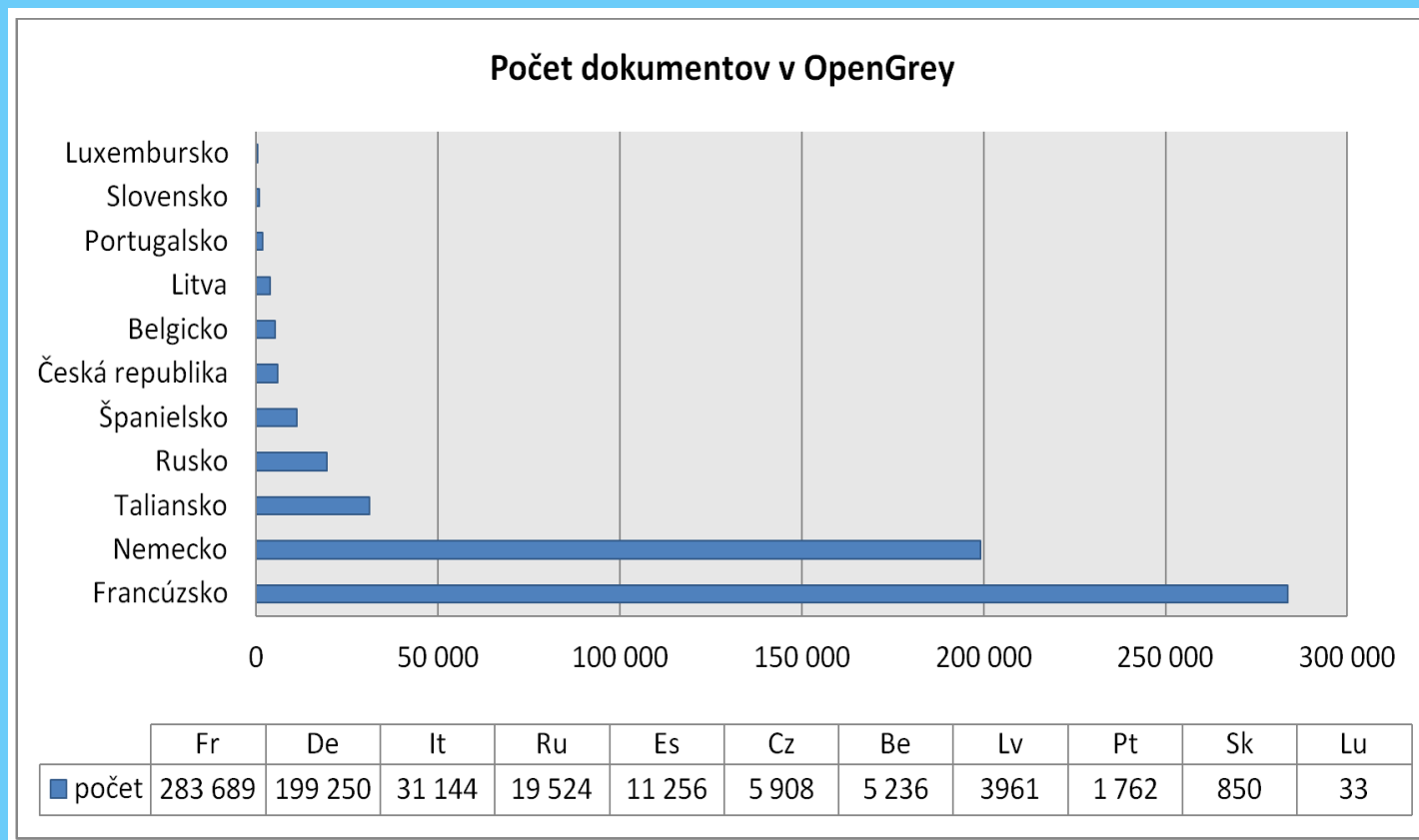
Počet dokumentov v OpenAIRE v krajinách susediacich so Slovenskom (Zdroj: OpenAIRE, 2015)

Aktuálny stav na Slovensku (4)

OpenGrey

- do projektu informačného systému o sivej literatúre OpenGrey je zo susedných krajín zapojená len ČR
- Slovensko je zastúpené prostredníctvom CVTI SR, ktoré je asociovaným členom, ale do súčasnosti poskytlo len 850 bibliografických záznamov o dokumentoch pochádzajúcich z viacerých slovenských VaV inštitúcií
- z pohľadu počtu zdieľaných záznamov o sivej literatúre v OpenGrey je Slovensko, v porovnaní s ďalšími spolupracujúcimi krajinami Európy, na predposlednom mieste:

Aktuálny stav na Slovensku (4)

Porovnanie počtu bibliografických záznamov v OpenGrey medzi spolupracujúcimi krajinami Európy (Zdroj: OpenGrey, 2015)

Ciel' iniciatívy

- zlepšenie vzdelávania a konkurencieschopnosť slovenskej vedy v európskom priestore vytvorením funkčného systému **získavania, spracovávania, ukladania, dlhodobej archivácie a sprístupňovania sivej literatúry a pridružených publikácií produkovaných vo vedecko-výskumných a vzdelávacích inštitúciách na Slovensku**

projekt sa bude zaoberať získavaním relevantných informačných zdrojov v elektronickej alebo v tlačenej forme, digitalizáciou tlačených dokumentov, archiváciou v digitálnom repozitári a sprístupňovaním cez discovery systém používateľom.

Možné aktivity projektu (1)

Prvá etapa:

- prieskum a mapovanie producentov a prispievateľov
- analýza typov informačných zdrojov a vedeckých dát
- zostavenie flexibilného metadátového formátu
- prieskum vyhovujúcich parametrov pre dlhodobú archiváciu a sprístupňovanie sivej literatúry a vedeckých dát
- odborná analýza súvisiacej národnej legislatívy a tvorba variant licenčných zmlúv

Druhá – realizačná etapa:

- testovanie a pilotné spracovávanie získaných informačných zdrojov, archiváciu a sprístupňovanie podľa dohodnutých licenčných podmienok
- budovanie partnerskej siete s VaV inštitúciami, ich oboznámenie s významom projektu a s výhodami vyplývajúcimi zo spolupráce

Možné aktivity projektu (2)

Tretia etapa:

- ostrá prevádzka národného repozitára
- monitoring a hodnotenie využívania sivej literatúry a vedeckých dát
- spätná väzba VaV komunity a audit systémov

Po ukončení realizácie:

- rozširovanie partnerskej siete slovenských VaV inštitúcií
- činnosti spojené s rutinnou prevádzkou národného repozitára

Čo CVTI SR má – pripravenosť na prácu so sivou literatúrou

Technologický základ a nástroje realizácie projektu národného repozitára sivej literatúry, ktoré prevádzkuje CVTI SR:

- **bibliografickú databázu SciDAP**
- **repozitár ROSETTA**
- **discovery službu PRIMO**

Bibliografická databáza SciDAP

databáza SciDAP

- bibliograficky a analyticky spracováva slovenské vedecké a odborné dokumenty
- používa formuláre pre zápis údajov podľa typu dokumentu **so zameraním na sivú literatúru**, doplnené klasifikáciou obsahu podľa sigiel OpenGrey
- v rámci ďalšieho rozvoja bude databáza doplnená formulármi pre popis špecifických typov dokumentov, **vrátane pridružených publikácií**
- databáza je vybavená protokolmi Z39.50 a OAI-PMH pre vyhľadávanie a prenos údajov s exportom do MARC XML
- aktuálne SciDAP poskytuje bibliografické údaje pre discovery systém PRIMO
- pripravuje sa schéma deskriptívnych metadát zo SciDAP pre repozitár ROSETTA

Repozitár ROSETTA a discovery systém PRIMO

Aplikačné programové vybavenie pre ukladanie, sprístupňovanie, archiváciu a vyhľadávanie dát v CVTI SR tvorí:

- repozitár ROSETTA
- discovery systém PRIMO

ROSETTA

- konfigurovaná pre veľký objem dát s možnosťou rozširovania úložného priestoru a funkcionalitou dlhodobého uchovávanía (LTP) neobmedzeného počtu digitálnych objektov
- v súlade s referenčným modelom Open Archival Information System (model OAIS – ISO 14721) s možnosťou prijímania a archivovania rôzneho typu dát
- štandardom deskriptívnych metadát je kvalifikovaný Dublin Core, pre trvalú identifikáciu digitálnych objektov je použitý identifikačný systém URN:NBN:SK

PRIMO

- vyhľadávacia služba PRIMO umožňuje sprístupnenie neobmedzeného počtu objektov z LTP úložiska

Národný mandát CVTI SR

- **CVTI SR má mandát** tvoriť, viesť a organizovať, ale i úspešne dotiahnuť projekty národnej úrovne
- doterajšie skúsenosti s riadením a prevádzkovaním projektov (ale aj nové výzvy)
 - odborná diskusia *Open Access politika Slovenska v európskom rámci 2015: súčasný stav a perspektívy*,

od CVTI SR sa očakáva:

- príspevok v oblasti tvorby štátneho konceptu OA politiky
- reálne výsledky súvisiace s budovaním národného OA repozitára, s cieľom jeho zapojenia aj do medzinárodných štruktúr

Silné stránky CVTI SR:

- vzdelaný, odborný a vedecko-výskumný personál (pracovníci zabezpečujúci odborný výkon národných projektov CVTI SR)
- národné postavenie inštitúcie, regionálny význam a jedinečnosť organizácie
- dlhodobé skúsenosti so sprístupňovaním e-zdrojov,
- dlhodobé skúsenosti v oblasti informačného zabezpečenia a podpory vedy a techniky
- skúsenosti s implementáciou národných projektov v rámci OP VaV (1. NISPEZ, 2. Dátové centrum pre výskum a vývoj, 3. NITT SK)
- kontakty a aktívna spolupráca s relevantnými domácimi i zahraničnými inštitúciami (SAV, VŠ, univerzity a iné akademické a výskumné organizácie)
- viacročné skúsenosti CVTI SR s prevádzkou a zberom dát do systémov typu CRIS (Current Research Information System)

Čo CVTI SR nemá (1)

Prehľad o skutočnom stave produkcie

- z pohľadu presnej typológie, ich kvantity, úrovne evidencie a spracovania v lokálnych informačných systémoch alebo financovaní tejto produkcie

V nadväznosti na výsledky projektu o pridružených publikáciách v krajinách V4 (Görögh et al., 2014) bude potrebné realizovať doplňujúci prieskum, s cieľom získať prehľad o stave v týchto oblastiach:

- **riadení a infraštruktúre zhromažďovania dokumentov na pracoviskách** – s predpokladom, že väčšina jednotlivých pracovísk má vytvorený a fungujúci systém zberu, evidencie a uchovávanía produkovaných dokumentov sivej literatúry, a to najmä v knižniciach, archívoch alebo informačných oddeleniach
- **fyzickom a elektronickom spracovaní a archivovaní** – prieskum konkrétnych spôsobov evidencie a spracovania dokumentov sivej literatúry umožní nastavenie postupov ich ďalšieho spracovávanía pre CVTI SR, najmä metadáta pre repozitár, elektronický prenos existujúcich bibliografických záznamov a plných textov, logistiku a digitalizáciu tlačených dokumentov,

Čo CVTI SR nemá (2)

- **spôsoch financovania produkcie sivej literatúry a pridružených publikácií** – prehľad umožní nastaviť licencie a prístup k ich uchovávaniu a zverejňovaniu
- **prístupe k zverejňovaniu výsledkov pracovných aktivít a licenčné opatrenia** – pracoviská môžu byť riadené internými smernicami – definujú povinnosti a práva zamestnancov pri odovzdávaní a zverejňovaní svojich výsledkov
- **záujme zverejniť výskumné dáta** – v oblasti pridružených publikácií sa predpokladá nezáujem zdieľať najmä aktuálne výskumné dáta, ale naopak, je možný záujem o ich archiváciu v repozitári s obmedzením prístupu
- **typoch používateľov**, ktorí najviac potrebujú a využívajú sivú literatúru pre vzdelávacie, výskumné a iné pracovné aktivity

Miesto záveru – výzva na spoluprácu (1)

zostavenie pracovnej skupiny

- tvorba projektu a jeho riešenie počas celej doby realizácie

systematická komunikácia a rokovania s:

- odborníkmi v knižnično-informačnej oblasti, vedcami a vedúcimi pracovníkmi VaV inštitúcií
- producentmi sivej literatúry
- právnikmi orientujúcimi sa na problematiku autorských práv a otvoreného prístupu k informáciám

výsledky rokovaní

- prijaté odporúčania pre najlepšie postupy reflektujúce reálny stav a možnosti na Slovensku (pre potreby projektového zámeru)

Miesto záveru – výzva na spoluprácu (2)

Diskusia by mala priniesť odpovede na otázky:

- Kto má mať hlavnú zodpovednosť za riešenie projektu?
- Akým spôsobom bude zabezpečená informovanosť vedecko-výskumných pracovníkov o význame projektu, s cieľom ich motivácie k zdieľaniu vyprodukovaných poznatkov?
- Aké kritéria budú nastavené pre výber informačných zdrojov a dát do repozitára?
- Za ktoré aktivity budú zodpovedné spolupracujúce inštitúcie, a za ktoré bude zodpovedný hlavný realizátor projektu?
- Aké licenčné modely budú ponúknuté autorom, aby rešpektovaním autorského práva bol dosiahnutý otvorený prístup k čo najširšiemu portfóliu dokumentov a dát?

Miesto záveru – výzva na spoluprácu (3)

diskusie s používateľmi

- zisťovanie ich reálnych informačných potrieb, očakávaní, ale aj napr. ochoty platiť za služby

otvorená otázka

- forma, akou sa budú vyššie spomenuté zámery naplňať (forma samostatného národného projektu alebo začlenenie týchto aktivít pod iné národné projekty či úlohy CVTI SR)

Michal Sliacky

michal.sliacky@cvtisr.sk

Jana Kasáková

jana.kasakova@cvtisr.sk